

60 ГОДИНИ БЪЛГАРСКО ГЕОГРАФСКО ДРУЖЕСТВО

Живко Гълъбов

Когато се прави исторически преглед на дейността на една научна организация, трябва да се има пред вид, че в основата на отделните етапи на тази дейност лежи не само състоянието на съответната научна област, но и развитието на икономическата и социалната структура на обществото. Както е известно, обществената практика в по-малка или в по-голяма степен се опира на науката, поради което и разрешаването на въпросите, поставени от практиката, дава насока в развитието на самата наука, очертава нейната проблематика. Тази обща връзка между състоянието на науката и обществената практика намира конкретна проява и в развитието на Българското географско дружество като научна обществена организация на българските географи.

Българското географско дружество беше организирано непосредствено след Първата световна война, когато политическите граници претърпяха дълбоки промени, когато политическите недоразумения между балканските държави, разпалвани отвън, придобиха твърде остра форма. При тази международна обстановка интересът към географската наука, към географските знания у нас нарасна извънредно много и всяка инициатива за разгръщане на широка популяризаторска дейност в областта на географията, за организиране на географската общественост при изучаване на географията на страната се посрещаше с интерес.

По това време единственият център за развитие на географията бе Софийският университет, въпреки че тази наука не беше още получила напълно правото на самостоятелна дисциплина в системата на университетското образование. Ориентацията към нея се провеждаше в течение на курса на следването по история и география и завършваше с дипломиране по география.

При тази обстановка по инициатива на тогавашния Географски институт при университета и съдействието на редица университетски преподаватели и общественици на 9. IX. 1918 г. се постави началото на съществуването на Българското географско дружество. Доколко интересът към географската наука е намерил почва всред научните и обществените среди у нас по онова време, говори фактът, че между организаторите и първите членове

на ръководството на дружеството личат освен имената на географите проф. А. Иширков, проф. Ж. Радев, учителя Ж. Чанков и др. и имената на проф. В. Златарски и проф. Г. Кацаров, статистика К. Попов, химика проф. Ас. Златаров, обществениците М. Маджаров, Ж. Батолов и др. Малкият брой на учителите по география по това време се компенсира от значителната част членове на дружеството без специално образование по география, но с по-широки интереси към тази наука.

В своята 60-годишна дейност Българското географско дружество е съдействувало за развитието на географската наука в България и за нейното широко популяризиране. развитието на тази дейност е с много колебания както по отношение на научно равнище, така и по отношение на обем и форми на организация. Колебанията на това развитие отразяват пътя на нашето социално-икономическо и политическо развитие.

В първия етап, от основаването през 1918 г. до средата на трийсетте години, дружеството се ръководи в течение на 16 години от настоятелство под председателството на проф. А. Иширков. Основната дейност на дружеството обхваща изнасянето на сказки с географска и историко-географска тематика и издаването на периодичната „Географска библиотека“. Особено е слаба дейността през периода 1925—1934 г., в края на който се е наложило дружеството наново да организира своите членове. За отслабване на активността допринася и продължителната болест на проф. А. Иширков (след 1934 г.) и смъртта на проф. Ж. Радев (1934 г.) — най-активните ръководители на дружествения живот. Единственият актив на дружеството по това време е издаването на том I от „Известия на Българското географско дружество“ (1932 г.), посветен на 65-годишнината на проф. А. Иширков.

От 1935 г. „Известията“ продължават да излизат редовно като научен орган на дружеството. Значително оживление в неговата научна дейност настъпва във връзка с провеждането на Четвъртия конгрес на славянските географи и етнографи (1936 г.). Организацията на конгреса се проведе с дейното сътрудничество на Българското географско дружество под почетното председателство на проф. А. Иширков. Работата на конгреса протече в 8 секции, от които 4 с географска, 2 с биогеографска, 1 с геодетско-картографска и 1 с етнографска тематика. Въпреки научните достойнства на някои от докладите като цяло програмата на конгреса представляваше един агломерат без вътрешна тематична връзка. Ценен фактически материал съдържат пътеводителите за следконгресните екскурзии.

През втората половина от преддеветосептемврийския етап в развитието си — от средата на трийсетте години — Българското географско дружество постепенно се стабилизира в организационно отношение. Във връзка с решението да се приемат за членове на дружеството и студентите по география броят на дружествените

членове към 1937 г. е вече 470 души. Дружественият орган „Известия на Българското географско дружество“ се отпечатва редовно всяка година и до 9. IX. 1944 г. излизат 10 тома. Ежегодно лекторията на дружеството организира по десетина сказки, чиято тематика е предимно из областта на антропогеографията, етнографията, селищната география, както и лични впечатления от географски пътувания. Прави впечатление незначителният брой на сказките с физикогеографско съдържание и много редките случаи на обсъждане на въпроси, свързани с методиката на обучението по география. Проследявайки развитието на дружествената дейност през този период, проличава тенденцията на неговото ръководство да насочва тази дейност първоначално в духа на вулгарния географизъм, а по-късно, към края на периода, и в духа на геополитическата идеология. Към 1940 г. в лекторията вече се изнасят сказки във възхвала на геополитиката както от поканени немски, така и от български географи. Видни със своите геополитически схващания немски професори по география бяха гости на дружеството, а редица от тях бяха и негови почетни членове. По такъв начин ръководството на Географското дружество съдействува за въвличане на теорията и практиката на географската наука у нас в руслото на реакционната идеология. Върху този общ идеологичен фон рязко изпъкнаха прогресивните схващания на редица наши географи, които защитаваха диалектико-материалистическата трактовка на географските процеси и явления.

През този период Българското географско дружество участвуваше дейно заедно с Историческото дружество в провеждането на ежегодни педагогически конференции на учителите по история и география, организирани от МНП. По традиция тези конференции бяха съпроводени с екскурзии в различни области на страната (1933 г. — в Кюстендилско; 1936 г. — в Подбалканските котловини; 1938 г. — в Плевенско; 1940 г. — в Западните Родопи, и др.). Главната тематика в програмите на конференциите засягаше методиката на обучението по география и история и се изнасяха пробни уроци. Въпреки че за идеологическото равнище на изнесените доклади бяха добре инструктираните инспектори на МНП, тези конференции имаха и положителни страни, те спомагаха за разширяване на познанията на учителите върху географията на България.

В кръга на педагогическите въпроси, които занимаваха дружеството, бяха и обсъжданията на учебните програми по география, и подработката на изложения пред МНП относно състоянието на преподаванията по отечествена география в гимназиите (1937, 1939, 1941 г.).

Дейността на Българското географско дружество през 25-годишния период на неговото съществуване до 9. IX. 1944 г. отразяваше тогавашното състояние на географската наука у нас. То обединяваше ограничен брой от специалисти — научни работници, ня-

кои от тях преподаватели по география в Историко-филологическия факултет на СУ, и по-голяма част от учителите по география в средните училища. До края на този първи етап в развитието на географията у нас в университета бяха дипломирани около 500 души географи с висше образование, които като учители съставяха и основната маса на географската общественост по онова време. В методологическо отношение географската наука беше в плен на буржоазната идеология, която на географска почва се разви бързо от детерминизма на вулгарния географски материализъм през антропогеографията до геополитиката. Ценните и самобитни елементи в дейността на първите ръководители на Българското географско дружество проф. А. Иширков и проф. Ж. Радев не можаха да преодолеят условията на тогавашната буржоазна действителност, която спъваше творческото развитие на географията. Безспорните успехи на научноизследователската дейност през този период в областта на специалните физикогеографски и отраслови икономгеографски дисциплини не можаха да бъдат използвани за научно обосновани синтези и комплексни характеристики на природните и икономическите условия на отделни територии от страната, тъй като практиката не се нуждаеше от тях, а и географската теория беше крайно изостанала по отношение на комплексните регионални изследвания. Учителството, закърмено от прогресивните педагогически идеи, търсеше свой пътища за повишаване на ефективността на обучението по география чрез прилагане на активните методи на обучение с оглед развиването на самостоятелната мисъл у учениците и тяхната самоинициативност. Географското дружество въпреки неговото дейно участие в организирането и провеждането на ежегодните педагогически конференции на учителите по география не можа да стимулира тези прогресивни тенденции в педагогическата дейност на учителите по география.

Тези общи изводи по отношение развитието на Българското географско дружество през периода на неговото съществуване до 9. IX. 1944 г. говорят за дълбокото отражение на социално-икономическите и политическите условия в България върху неговата организационна и научна дейност.

* * *

Деветосептемврийското народно въстание откри пътя за построяване социализма в нашата страна, път на икономически и културен подем. Въпросите за рационалното използване на природните и трудовите ресурси и рационалното териториално разположение на производителните сили станаха задачи от първостепенно значение за нашето развитие. Както пред другите науки, така и пред географията се поставиха конкретни задачи, свързани с преустрой-

ството и развитието на нашата социалистическа икономика и култура. Научният географски фронт се разшири с организирането на Географския институт при Българската академия на науките през 1950 г.

Специалистите географи от университета и Географския институт при БАН насочиха силите си към разработване на съвместни теоретични и практическо-приложни проблеми на географията, което даде възможност за натрупване на нов фактически научен материал и разкриване недостатъците в по-раншните проучвания върху географията на България. Критическата оценка на нашето научно наследство с оглед методологическото преустройство на географската наука бе една от главните задачи през този етап. Извънредно ценна помощ за конкретното методологично преустройство на географската наука ни оказаха богатата съветска литература и преките контакти с изтъкнати представители на съветската география — гости на географското дружество и Географския институт при БАН в периода непосредствено след 9. IX. 1944 г.

За резултатната работа в това направление, за по-пълното обхващане на целия географски фронт от този обновителен процес голяма роля изигра и Българското географско дружество. Почти всички мероприятия по организирането и провеждането на методологическото преустройство бяха провеждани със съдействието на дружеството. Това се прояви както при юбилейното събрание по случай 50-годишнината на Географския институт при университета и 30-годишнината на Българското географско дружество през 1948 г., когато се направи обща преценка на нашето научно наследство отпреди 9. IX. 1944 г. и се набелязаха основните организационни мерки и конкретните научни задачи, които стояха пред българските географи, така и при провеждането на дискусиата по икономгеографското райониране на България на специалната сесия, проведена през 1952—1953 г., т. е. към края на предсрочното изпълнение на I петгодишен народностопански план. Тази дискусия постави проблема за значението на икономгеографското райониране на страната при нейното планово икономическо развитие. Тя повиши интересите у географите към методическата, практическата и дидактическата страна на този проблем. Нека напомним, че проблемът за икономгеографското райониране на България още преди сесията се повдигаше в нашите научни среди, а малко по-късно в Директивите на Шестия конгрес на БКП по втория петгодишен план ясно се поставяше въпросът за необходимостта от райониране на селското стопанство с оглед климатичните, почвените и стопанските условия на страната. Но непосредственият повод за организирането на тази сесия бе искането, отправено до Българското географско дружество и Географския институт при БАН от страна на МНП, за уточняване на районната мрежа, по която трябва да се изучава унифицирано икономическата география на страната. Доколко дейността на Бъл-

гарското географско дружество започна да се насочва към проблемите, които поставя практиката, личи от обстоятелството, че в ежегодната лектория на дружеството се изнасяха редица доклади, засягащи съществени методологически и практическо-приложни въпроси в областта на географията (критичен анализ на буржоазната географска методология; обсъждане на учебните програми по география в единните училища; принципи на обучението по география; научни основи на географското райониране; географски анализ на икономическите преобразувания в нашата страна; физикогеографско райониране на България; обсъждане плана и съдържанието на двутомната монография „География на България“ и пр.). Изтъкнати географи, гости на Българското географско дружество от СССР, ГДР, Полша, Румъния, допринасяха за правилното в научно отношение осветляване на географските проблеми в задграничните страни.

Активизирането на педагогическата дейност на дружеството се изрази в съдействие на МНП по организиране на педагогическите конференции по география. По форма и съдържание тези конференции се отличаваха от педагогическите конференции на учителите по география и история, за които стана дума по-горе. В програмите на конференциите беше застъпена както научна, така и методическа тематика. Те бяха провеждани в научно-екскурзионна форма под ръководството на университетски преподаватели и научни работници, проучвали продължително време посетените райони и обекти. Трайни впечатления оставиха националните конференции през 1948 г. (по черноморското крайбрежие), 1950 г. (по Източните Родопи), 1959 г. (по долината на р. Струма и р. Места и Родопския минен район) и др. На тези национални конференции бяха широко обсъждани проблемите на физическата и икономическата география на България и проблемите на географията като учебен предмет. В резолюциите на конференциите се набелязваха предстоящите задачи, които стоят пред българската география като наука и учебен предмет. В отговор на направените предложения от страна на тези конференции за подобряване на материално-техническите средства при обучението по география в училищата МНП организира специална база за изготвяне на помагала по география.

Членове на дружеството дейно участваха в колектива по съставянето на двутомната монография „География на България“, която беше първият резултат от плодотворното българо-съветско сътрудничество в областта на географията.

Дружеството оказва съдействие и при организирането на редица научни сесии по случай кръгли годишнини от важни в политическо и културно отношение събития, оказали дълбоко влияние върху развитието на географската наука у нас — 20 години от Социалистическата революция в България (1964 г.), 50 години от Великата октомврийска социалистическа революция (1967 г.), 25 го-

дини от Социалистическата революция в България (1969 г.) и др., в които се направи равностойна на направеното в областта на географията като наука и учебен предмет.

Всички тези мероприятия оказаха мобилизиращо влияние върху нашата географска общественост в изпълнение на конкретните задачи, свързани с усъвършенствването на професионалната подготовка на нивото на изискванията на социалистическата практика. Ръководството, което в течение на 15 години след 9. IX. 1944 г. бе председателствувало от проф. А. Бешков (до 1964 г.), полагаше усилия за организирането на учителите по география с оглед включването им в дейността на дружеството. Опитите за формиране на научни секции през 1952 г. не дадоха резултати поради голямата заетост на научните сили с работа в катедрите при специалността география в Университета и секциите в Географския институт при БАН.

Чествуването на 50-годишната дейност на Българското географско дружество и 70-годишнината от основаването на специалността география в Софийския университет (1968 г.) даде повод за обсъждане на организационната структура на дружеството и формите на неговата дейност като доброволна обществена организация, обединяваща специалистите географи в България. Възприе се периодическият преглед на целокупната дейност в областта на географската наука да се прави чрез свикване на национални географски конгреси, т. е. конгреси на географите в България с широко участие на всички географски институции и цялата географска общественост в страната — научна и педагогическа. Целта на тази нова организационна форма бе да се даде възможност за преглед на научната и организационната работа на целия географски фронт и за набелязване предстоящите задачи по подобрене на тази работа в национален мащаб. Безспорно е, че този нов по форма и съдържание момент в дружествената дейност създаде предпоставки за обединение на научните и педагогическите сили при изпълнението на основните теоретически, практическо-приложни и организационни задачи, които стоят пред българската география.

Искам да обърна вниманието ви именно на тази рационална страна на организацията на националните географски конгреси, която, ако се разшири и задълбочи, ще осигури и перспективите за развитието на теорията и практиката на географската наука на базата на общото колективно ръководство и сътрудничество между географските институции в страната при изпълнение на конкретните научни и практическо-приложни задачи.

Нуждите на нашата организационна практика ускориха осъществяването на тази идея за периодично организиране на национални конгреси. През м. октомври 1968 г. в София бе проведен I конгрес на географите в България с обединените усилия на Националния комитет по география, Българското географско дружество,

Геолого-географския факултет на Софийския университет, Географския институт при Българската академия на науките и Геолого-географската секция на Съюза на научните работници в България. Програмата за работата на конгреса, разпределена между 5 секции, интересната в теоретическо и практическо отношение тематика на докладите привлече участието на 326 души делегати и гости, между които и 52 чужденци.

Кое беше характерно в работата на I географски конгрес? Кое даде основание да се утвърди убеждението за ефективността на тази форма на преглед и преценка на целокупната дейност в областта на географската наука в национален мащаб?

Преди всичко в работата на конгреса и в изнесените доклади намериха отражение научноизследователската и научноорганизационната дейност в областта на нашата наука, проведени през един по-дълъг период от време. Това даде възможност за преценка на успехите и слабостите на един по-цялостен етап в развитието на географията и основа за по-целенасочено планиране на предстоящите задачи. Ако хвърлим поглед върху отделните томове на „Известията“ на дружеството, „Известия на Географския институт при БАН“ и „Годишник на Софийския университет“, книга география, излезли между Националната конференция по география, състояла се през 1959 г., и I конгрес на българските географи (1968 г.), ще се убедим, че в научноизследователската дейност през този период рязко преобладават специалната физикогеографска и отрасловата икономгеографска тематика. Тази наследена от миналото тематична диспропорция намери отчасти отражение и в работата на конгреса, на който комплексно-регионалното направление беше застъпено само в областта на икономгеографското райониране. Не случайно в резолюцията на конгреса беше дебело подчертана острата необходимост от развитие на физикогеографските изследвания на отделните природни териториални комплекси в страната с оглед рационалното комплексно използване на техните ресурси. За целта се препоръчват и научно-организационни мероприятия. Тези изводи и препоръки, както е известно, впоследствие намериха конкретна реализация в научно и организационно отношение. Анализът на успехите и слабостите в научноизследователската дейност в областта на отделните специални и отраслови дисциплини даде основа за рационални предложения за засилване на практическо-приложната ефективност на тази дейност и използването на нови, съвременни изследователски методи при нейното провеждане. При обсъждането на докладите, засягащи географията като учебен предмет, се разгледаха не само редица методически въпроси, но и въпроси, свързани с организацията на преподаването по география както в училищата, така и в университета с оглед подобряване на образователната и идейно-възпитателната роля на училищната география и повишаване квалификацията на преподавателите по география.

Като е известно, някои от тези препоръки на конгреса също така намериха впоследствие конкретна реализация. Тези кратки бележки върху работата на I конгрес на географите в България подчертават неговата организираща роля за по-нататъшното развитие на нашата наука. Работата на Организационния комитет на конгреса по подготовката и провеждането на това мероприятие протече при дейното сътрудничество на Българското географско дружество като научно-обществена организация на географите в България.

През следконгресния период организационната дейност на дружеството бе насочена към изпълнението на решенията на конгреса. Една от постоянните задачи, която стоеше пред ръководството, бе организирането на нашата географска общественост, сплотяването на българските географи в изпълнението на задачите, поставени пред тях от социалистическата практика. Наред с издаването на дружествените издания — „Известия на Българското географско дружество“, „Проблеми на географията в НР България“ и „География“, организирането на лекторията, поддържането на постоянни връзки с научни институции у нас и в чужбина и пр. една от съществените задачи засягаше подобрието на организационното състояние на дружеството. Беше отчетено, че слабо звено в организационната дейност е недостатъчната връзка на ръководството с учителството по география, което пречеше за организиране на мероприятия с по-голям обхват. По инициатива на ръководството на дружеството бяха организирани дружествени клонове на учителите по география в няколко окръжни центъра. За късо време се организираха 6 клона, които впоследствие, още преди III конгрес на географите в България, нараснаха на 14. Това мероприятие се отрази положително върху дейността на географите в провинцията, върху повишаването на тяхната професионална квалификация. Работата на лекторията се подобри и разшири с изнасяне на доклади и в тези окръжни центрове, в които бяха формирани дружествени клонове. Така организационната структура на дружеството придоби нови моменти, които го характеризират действително като обществена научна организация на географите в България. При този организационен подем в дейността на дружеството протече и подготовката за II конгрес на българските географи. За резултатната работа на конгреса допринесоха извънредно много както интензификацията на научноизследователската дейност, така и провеждането на редица научноорганизационни мероприятия в областта на географията. Особено подчертано практическо направление получи разработките по икономическото микрорайониране на страната и изясняване същността на географското съдържание на понятието микрорайон. Оформиха и уточниха перспективата на своето развитие някои от новите направления в географията — музиковата география, географията на туризма и др. Редица наче-

ноорганизационни реформи засегнаха структурата на висшето образование и на образователната система в училищата. Създаде се Единният център за науките за земята при Българската академия на науките, в който се включиха функционално звената по география при Университета (специалност география) и при академията (Географски институт). В същия период широка научноизследователска работа бе разгърната във връзка със съставянето и издаването на националния атлас на НР България. Изучаването на природните териториални комплекси като среда, в която се развива стопанската дейност, и конструктивните методи за нейното опазване с оглед рационалното използване на естествените ресурси заеха своето място в научноизследователския фронт на географските науки. Тези са научните и научноорганизационните предпоставки, които осигуриха успешното провеждане на II географски конгрес, организиран във Варна през 1973 г. Конгресът бе придружен с два международни симпозиума: „Изучаване на заравнените повърхнини на Карпато-Балканската планинска система“ и „Географски проблеми на използването на курортния потенциал“.

В работата на конгреса участваха 368 географи, от които 86 от чужбина. Секционната структура на конгреса е разширена в сравнение с I конгрес с включване на нова секция „Човек и среда“, в която широко е застъпена комплексната тематика, по-специално — комплексното изучаване на природната среда с оглед нейното опазване и рационално използване. Комплексната тематика е застъпена и в секциите по икономическа география и геомография. Практическата целенасоченост на научните разработки е една от отличителните черти на редица доклади. Обсъждането на новата реформа в нашата образователна система предизвика повишен интерес към учебното съдържание на географията в училищата, усъвършенстването и модернизирването на учебния процес и др.

В резолюцията на конгреса се препоръчват редица мероприятия за подобряване на научноизследователската и педагогическата дейност в областта на географията: разширяване на регионалните изследвания с оглед опазването и възпроизводството на природната среда в отделните териториални комплекси на страната; переустройство и усъвършенстване на учебното съдържание по география съобразно с изискванията на новия учебен план на единното училище и др. Изтъкнатите особености в научната тематика на II конгрес отразяват тенденциите в развитието на географията в течение на предконгресния период, през който се отбелязва известен прелом в научната дейност в областта на географията и предимно в нейните комплексни направления.

Непосредствено след II конгрес дейността по масовизирането на дружеството продължи с неотслабващ темп, за което говори бързото нарастване на броя на членовете му от 655 през 1975 г. на 1029 през 1976 г. и 1121 през 1977 г. В 13 окръжни клона на

дружеството са картотекирани 886 души, приблизително 80% от общия брой на членовете. Привеждам тези данни, за да подчертая голямата ефективност на новата организационна структура на дружеството.

Продължи издаването на научния орган на дружеството — „Известия“, тематичния сборник „Проблеми на географията в НР България“ и научнопопулярното списание „География“. Започна издаването на списание „Проблеми на географията“, което замести досегашния орган на Географския институт при БАН — „Известия“. Похвална инициатива показаха ръководството и редакционните колеги на дружествените издания по подбора и повишаване на научното ниво на публикуваните материали, обаче в това отношение има много да се желае.

В периода между II и III конгрес се проведеха някои научно организационни реформи на нашия географски фронт, които имаха за цел: усъвършенстване на научноизследователската дейност; по-рационално използване на научния потенциал; повишаване квалификацията на специалистите с висше образование по география, въвеждане на единен научноизследователски план по география и подработка на нови университетски учебни планове. Това даде възможност да се разработват редица крупни комплексни теми, например „Развитие на суровинната база на НР България и съображения за нейното използване“, „Човекът и неговата жизнена среда“ и др., с което географската наука влезе в междудисциплинни връзки с редица природни и обществени науки. Без да се спирам върху конкретната научноизследователска тематика в областта на специалните и отрасловите физикогеографски и икономикогеографски дисциплини, която се разработваше между II и III конгрес, трябва да отбележа, че в този четиригодишен период българските географи насочиха своята научна дейност към възловите въпроси на теорията и практиката на географската наука, дейно се включиха в разработката на крупни проблеми на нашето социалистическо строителство, с което откликнаха на повика за необходимост от интензивно развитие на научната дейност и решително увеличаване на нейната ефективност.

При тази обстановка на широко разгръщане на нашия географски фронт беше проведен III конгрес на българските географи в Благоевград през 1977 г., на който участваха 630 души, от които 80 чужденци. Свежи са все още в нашето съзнание както обстановката, при която протече конгресът, така и резултатите от неговата дейност, за да има нужда да припомним това, което го характеризира като успешен преглед на един важен етап в развитието на географската наука у нас. Както при прегледа на работата на първите два конгреса, така и за III конгрес ще подчертаем само това, което е ново в неговата тематика, без да подценяваме докладите по останалата тематика. Всеки от тези доклади безспорно има сво-

ето по-голямо или по-малко място и значение в развитието на нашата географска наука. В тематично отношение конгресът илюстрира развитието на изследванията в областта на ландшафтознанието. Редица доклади засягат нови направления, неразработвани по-рано, като например геохимията и динамиката на ландшафта и неговите антропогенни изменения. Формирането на селищните системи привлича вниманието на широк кръг от икономгеографи и геодемографи, а докладите върху териториалното разпределение на рекреационните ресурси оформиха самостоятелен дял в секцията по „География на стопанските отрасли и комплекси“. Във всички тези разработки, а и в редица други личи тенденцията за приложение на оценъчна, прогнозна и комплексно-регионална интерпретация на фактическия материал. Теоретическото и практическото значение на изследванията в тези нови области на географията са подчертани и в резолюцията на конгреса. Работата на III конгрес даде върна картина на цялостното състояние на географската наука, в която новите, съвременните направления вече са заели своето подходящо място.

Ако поискаме да дадем обща характеристика на ролята и значението на географските конгреси като национални прегледи на развитието на географската наука, ще трябва да се изтъкне, че проведените досега 3 конгреса спомогнаха за плановото развитие на географската теория и практика по една възходяща линия — линия, която бележи пътя на формирането на географията като действена наука, активно свързана с проблемите на социалистическата практика. За това възходящо развитие на географията в нашата страна определена заслуга има и Българското географско дружество като научна обществена организация на българските географи, която сплотява и мобилизира силите за изпълнение на задачите, поставени пред нашата наука.

Кои са тези задачи в настоящия момент и какво е значението на тяхното успешно изпълнение за по-нататъшното развитие на географската теория и практика?

Нашата планова социалистическа икономика поставя пред географията редица практически задачи, за правилното разрешаване на които се изискват и широки теоретико-методологически разработки. Достатъчно е да припомним, че утвърдените в края на 1977 г. от Държавния съвет „Основни насоки за опазване и възпроизводство на природната среда в НР България“ откриват широки перспективи за развитието на нашата географска наука и на редица други природни и обществени науки. Природната среда като единство от взаимно свързани физикогеографски процеси и явления в териториалния природен комплекс, повече или по-малко повлияни от дейността на човека, е изконният предмет на географията. Опазването на тази среда в процеса на нейното усвояване не е възможно без познаване на природните закономерности, които определят разви-

тието на цялостния природен комплекс в неговата териториална диференциация, т. е. опазването на природната среда с оглед нейното рационално използване като практическа задача, е тясно свързано и с разработката на един от основните теоретически проблеми на физическата география — изучаване динамиката на формирането и развитието на физикогеографските комплекси — природната среда — в тяхната териториална диференциация от различен ранг. Ефективността на конкретните мероприятия по опазването, възпроизводството и рационалното използване на природната среда — оценка на нейните ресурси, научната прогноза на нейното развитие и пр. — ще бъде толкова по-голяма, колкото е по-високо нивото на теоретическата разработка на проблема за комплексността на природните териториални единици.

Друга една съществена задача, която е поставена за разрешаване пред българската географска наука, е тясно свързана с „Генералната схема за териториалното разположение на производителните сили в НР България за периода 1975—1990 г.“. Както е известно, тази дългосрочна перспектива е разработана не само в общонационален мащаб, в своята съществена част тя е обоснована и на необходимостта от комплексно икономическо развитие на отделните териториални единици и в това отношение е свързана с Единния териториално-устройствен план на страната. Естествено разработката на този крупен проблем с общодържавно значение е възможна при обединение на усилията в различните области на науката. В тази обща работа на широкия научен фронт в България ясно са очертани и редица задачи, които стоят за разрешаване пред българската география. Някои от тях също така имат междудисциплинен характер, но с ясно подчертана географска насоченост. Икономическата география като дисциплина, която изучава закономерностите на формирането и развитието на териториалните икономически комплекси като единство на производителни сили и производствени отношения и свързаната с тях инфраструктура, разработва също така един основен проблем на методологическия фронт на географията — изясняване ролята и значението на природните и икономическите условия и ресурси в развитието на икономическите териториални единици — отрасли и комплексни. В тази изследователска област остро се поставя въпросът за методите на икономическата оценка на конкретните природни условия и ресурси в териториален разрез, при разрешаването на който прекият допир между икономическата и физическата география спомага за правилната оценка на природния и икономическия потенциал на отделните територии. Този подход засяга както проучването на закономерностите в териториалното разположение на отделните стопански отрасли, така и формирането на техните териториални комплекси. Изучаването на регионалното разположение на производителните сили и оптималното им съчетание с оглед тяхното комплексно развитие

разкрива дълбоката географска специфика на усъвършенствуването на териториалната структура на общественото производство с оглед повишаването на неговата ефективност. Считаме, че не е необходимо да се спираме върху всички онези конкретни задачи, които стоят пред географската наука във връзка с изграждането на развитото социалистическо общество у нас. Приведените по-горе съображения в достатъчна степен разкриват възможностите за осъществяването на нашата основна задача — преустройство на географията, на нейната теория и практика, и издигането ѝ до нивото на конструктивно-прогнозна наука.

В изпълнение на тази задача определено място има и Българското географско дружество. Като научна обществена организация дружеството трябва да обедини както научните сили, които работят в географските институции в нашата страна, така и учителите по география, да синтезира техния опит с оглед цялостното развитие на нашия географски фронт, умело да намира подходящи форми за приближаване на научното съдържание на географията до съдържанието и целите на училищната география, да съдействува за внедряването на резултатите от научноизследователската дейност в практиката на социалистическото строителство, да издигне научно-популяризаторската дейност на нивото на потребностите на културното развитие на трудещите се в нашата страна. В тази широка обществена дейност в полето на географията отговорни задачи имат не само научните работници, но и учителите по география, които представляват основният персонален състав на дружеството. Стремешът за повишаване на научно-педагогическата и методическата квалификация, който е бил и остава и до днес характерна черта в работата на нашето народно учителство, трябва да бъде всецяло подкрепен от Българското географско дружество. Задачите на географията като учебен предмет трябва да бъдат още по-широко застъпени в научноорганизационната дейност на дружеството, за да могат учителите по география да насочат своите сили към доизграждане на нашата социалистическа образователна система.

* * *

В развитието на Българското географско дружество безспорно е имало много криволици, имало е периоди на възход и на неуспехи. Но кое е главното, кое е същественото, което трябва да се отбележи в деня на чествуването на неговата 60-годишнина?

Отчитайки правилно ролята на общественоекономическата и политическата обстановка в отделните етапи от съществуването на дружеството, искаме да подчертаем, че главното, същественото в неговото развитие е широката обществена основа, на която е почивал а дружествената организационна дейност — нашите прогресивни научни среди и главно нашето учителство. Тази обществена основа в

миналото е дала силите за противодействие срещу пристъпите на реакционните тенденции в развитието на географията, тя е, която осигури преустройството на нашия методологически фронт на диалектикоматериалистическа основа непосредствено след 9. IX. 1944 г., тя е, която днес дава реалната възможност за изпълнение на онези конкретни задачи в областта на географската наука, които произтичат от националните програми за изграждане на развитото социалистическо общество в НР България.

Една от основните задачи на Българското географско дружество е да укрепи и разгърне още повече именно тази обществена основа на своята дейност, която ще осигури и по-нататъшното възходящо развитие на географската теория и практика. За осъществяването на тази задача ние имаме и благоприятните условия, и необходимите сили.

BULGARIAN GEOGRAPHICAL SOCIETY
AT ITS SIXTIETH ANNIVERSARY

Zhioko Galabov

S u m m a r y

The Bulgarian Geographical Society was formed immediately after the World War I in 1918. Its founders were A. Ishirkov and Zh. Radev — eminent professors at the Sofia State University, as well as, numerous teachers in geography. During the first phase of its existence (until 9. IX. 1944) the main activities had for an object to popularize geography, to provide school teaching in geography with suitable methodology and to publish scientific works. Every year the society participated in organizing and carrying out pedagogical conferences on geographical and historical problems accompanied by field-trips to different parts of the country. In 1932 it began to issue a scientific publication titled 'Bulletin of the Bulgarian Geographical Society.

In the period after 9. IX. 1944, Bulgarian Geographical Society extended its organizing activities. In addition to the abovementioned bulletin, accounting for 17 volumes at that time, other five volumes of scientific collections, known by the name of 'Problems of Geography in Bulgaria', came out. The 'Geography' magazine also gained popularity. Few National Geographic congresses held in 1968, 1973 and 1977, analyzed in details the achievements of geography in Bulgaria and traced out some problems which should be solved by our geographers in the near future. Recently in some big district towns Bulgarian Geographical Society created its own branches. Now Bulgarian geographers contribute actively to solve especially those concrete tasks in the sphere of geography, evolving from the national programmes whose goal is to build up advanced socialism in our country.